



מאמר ד"ה

והוי"ה המטיר על סדום

מכ"ק אדמו"ר

**שלמה זלמן מקאפוסט**

בן כ"ק אדמו"ר יהודה ליב

בן כ"ק אדמו"ר הצמח צדק

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

יו"ל לראשונה מכת"י מעתיק

נספח

מאמר אחות לנו קטנה

מכ"ק אדמו"ר שמריה נח

מבברויסק

נערך ע"י עקיבא שבריק

*Spreading the waters from the spring of the  
Holy Baal Shem Tov requires much  
time, effort and great detail.*

*We need your financial support.*

*To donate via Paypal or Zelle*

*please use the links below:*

**לתרומות והנצחות**

<http://paypal.me/ashavrick>

Zelle [ashavrick@gmail.com](mailto:ashavrick@gmail.com)

To be added to the weekly email, please contact me  
at: [Ashavrick@gmail.com](mailto:Ashavrick@gmail.com)

קיצור לשונו מאגרת של המגן אבות שנדפס בריש ספרו:

צריכים אנו ... להתחזק בעבודת ה' במוח ולב...ללמוד דא"ח יותר מטבעו ורגילותו...ומה שלומד דא"ח, יחשוב אח"כ בע"פ במוחו כל הדרוש כסדר ד' פעמים בהעמקה והתקשרות דעתו בחזק, וכל המרבה הרי זה משובח עד שיהיה נקנה במוחו ממש כו'. וזהו עבודה יקרה מאד שעיי"ז נעשה אדם אחר לגמרי.

(קטעים מתוך הספר המלך במסיבו כ"ה תשרי תש"ל אודות הספר מגן אבות)

כ"ק הרבי: בכלל, המאמרים מיוסדים על מאמרי הצמח צדק אלא שישנם הוספות. ועד"ז מאמרי אדמו"ר מהר"ש מיוסדים על מאמרי הצ"צ, ובפרט כפי שניתן להווכח עתה כאשר נדפסו הרבה מאמרים מהצ"צ רואים שהרבה ענינים נמצאים שם.

כ"ק הרבי: בעבר, כאמור, לא היו לומדים את ה"מגן אבות" והיתה אימרה שגורה בפי חסידים שאין ללמוד בו, אבל עתה יכולים ללמוד בו, כיון שהם מיוסדים על תורות הצ"צ.

רש"ג: מתחילה הייתי ירא ללמוד בספר "מגן אבות" אך כיון ששמעתי מכ"ק מו"ח (הריי"ץ) שהם מיוסדים על תורת הצ"צ, הוריתי היתר לעצמי.

כ"ק הרבי: הם מאמרים ערבים ("זיי זיינען גישמאקע מאמרים"), והם מיוסדים על תורת הצ"צ עם תוספת ביאור.

# מאמר והוי"ה המטיר על סדום

## מכ"ק אדמו"ר שלמה זלמן מקאפוסט

### זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

והוי"ה<sup>1</sup> המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש, מאת הוי"ה מן השמים. יש כאן בפסוק שני שמות הוי"ה. מזה רואים כח העוונות, שמשני שמות הוי"ה, נמשך דין ועונש. אשר שני שמות הוי"ה, נזכר גבי י"ג מדות הרחמים, שמהם מחילת וסליחת העוונות. וכאן, נמשך מהם דין ועונש. וזהו כמו שאמרו רז"ל, רשעים מהפכים מדת הרחמים למדת הדין. כי הוי"ה ראשונה, הוא גם כן מדת הרחמים, כידוע שמדת הדין הוא שם אלקים, והוי"ה מדת הרחמים. ושני שמות הוי"ה, הם מקור י"ג מדות הרחמים שלפני האצילות. בכל זה, נמשך מהם דין, על ידי חטא סדום כו'. ובאדרא רבא קל"ז סוף עמוד ב' על פסוק זה מבואר, שהוי"ה הראשון הוא בעתיקא, והשני בזעיר אנפין. והקשה שם, והכתיב אני הוי"ה לא שנית. פירוש, ועתיקא, הוא מקור הטוב והחסד, דלית שמאלא בהאי עתיקא, כולו הטוב ומטיב, ואיך אפשר להיות שהוי"ה המטיר כו', שזהו דין ועונש הוא בעתיקא.

ומתבאר התירוץ שם, כי כשיש המשכה וגילוי מעתיקא, אזי נמתקים גם הדינים דזעיר אנפין, שאי אפשר להיות דין, גם מזעיר אנפין. ולפי שעל ידי חטא סדום, מנעו הגילוי מעתיקא קדישא, ולזאת נמשך דין ועונש, מצד מדת הדין דזעיר אנפין, לכך נאמר והוי"ה (דעתקיא קדישא) המטיר. שבאמת, מעתיקא, אי אפשר להיות דין כלל, שכולו טוב כו'. ורק, לפי שנמנע הגילוי מעתיקא, לא נמתק מדת הדין דזעיר אנפין, ונמשך משם העונש. לכן, נחשב כאילו והוי"ה המטיר. וזהו שכתוב שם באדרא רבא, מאן גרים להאי דינא, רעוא דכל רעוין דלא אתגלי. פירוש, רעוא דכל רעוין, שהוא תמיד ברצון, שאין שייך כלל היפך הרצון, וזהו בחינת עתיקא, דלית שמאלא כו'. ולפי שלא החזיר פניו לזעיר אנפין, לכן נמשך דין ועונש ממדת הדין דזעיר אנפין, וזהו מאת הוי"ה מן השמים, אש ומים, חסד וגבורה דזעיר אנפין. אבל אם היה עתיקא מחזיק פניו לזעיר אנפין, לא היה אפשר להיות דין כלל. ולפי שזהו הגורם, מה שנמנע הגילוי מעתיקא, לכן נאמר והוי"ה המטיר.

---

<sup>1</sup> המאמר נדפס כאן לראשונה מכתב יד מעתיק, ומיוסד על הגהות של כ"ק אדמו"ר הצמח צדק על פסוק וה' המטיר על סדום, ונדפס באור התורה בראשית ח"א ע' צט.

אך זה גופא יש להבין, מפני מה נמנע הגילוי מעתיקא כו'. ויש לבאר ענין חטא סדום. הנה במשנה פרק חמישי דאבות, יש מחלוקת. האומר, שלי שלי ושלך שלך, זו מדה בינונית. פירוש, כשאינו רוצה לחסר את עצמו מאומה, רק, שגם אינו רוצה לחסור את חבירו, אין זה מדת סדום, לדעת תנא קמא. ומדת סדום, לדעתו, הוא כמו שאמרו בגמרא, כופין על מדת סדום, על זה נהנה וזה לא חסר. שדוקא כשגם אינו מחסר את עצמו כלל, אינו רוצה להנות חבירו, זהו מדת סדום. אבל אם אינו רוצה לחסר את חבירו, וגם את עצמו, זהו מדה בינונית, לדעת תנא קמא. ויש אומרים, זו מדת סדום. שכשאינו רוצה לחסר את עצמו כלל, זהו מדת סדום. כי עיקר החסד, המוטל חיוב על כל אחד, זהו שגם כשמחסר את עצמו בשביל חבירו.

וביאור טעם פלוגתתם, יש להקדים מה שהמקובלים כינו להמשכת החיות אלקות שלהחיות העולמות בשם אור, אור אין סוף, אורות וכלים, בוצינין, נהורין, נהורא עילאה ונהורא תתאה, נהורא אוכמא נהורא [חיוורא]. שבין ראשית הגילוי מעצמותו ברוך הוא, ובין ההמשכה שבסדר השתלשלות, קראו הכל בלשון אור, ועזבו לשון שפע, שנשתמשו בו הפליסופים והחוקרים. דלכאורה, לשון שפע, מורה יותר על חיות, מלשון אור, שנבדל לגמרי מחיות, שגם במקום אופל וחשוך, מחיה האדם.

והענין, כי ההפרש בין אור לשפע, הוא כך. שאור, הוא הארה בעלמא, שאינו נוגע כלל לעצמיות. על דרך משל, אור וזיו השמש, המתפשט ומאיר לארץ ולדרים, שאינו נוגע כלל לעצמיות השמש. ולכן, אינו גורם בהמשכותו, שום שינוי והתפעלות בעצם השמש. רק, כשהשמש יוצא, מאיר ממילא לארץ ולדרים, כידוע ומבואר באריכות במקום אחר. ושפע, הוא חלק מעצמיות ממש. ולכן, גורם שינוי והתפעלות בהמשפיע. על דרך משל, רב, המשפיע שכל לתלמיד. שההשפעה, גורם בו שינוי והתפעלות, שאינו יכול להשכיל, בעת שמשפיע השכלות אחרות. וגם השפעה זו עצמה, הוא בבחינת כיווץ וצמצום, לפי ערך שכל המקבל, ולא כמו שמשגיח לעצמה בהרחבה וגדלות יותר. הרי, בעת ההשפעה, מצומצם שכל הרב, שהוא שינוי כו'. או על דרך משל, אומן העושה כלי, שיש כח הפועל בנפעל, אף על פי שהוא בחינת אחרונה, אבל הוא בחינת אחרונה מעצמות, ולכן גורם שינוי והתפעלות. ובלשון החוקרים, זה מה שאמרו, כל מניע, מתנענע. וזהו גם כן ענין השתלשלות עילה ועלול, שהעלול הוא בחינת אחרונה מעצמות העילה, והעילה מתפעל מהעלול שמתלבש בו, כידוע.

והנה בהמשכת חיות אלקות מאתו יתברך, להחיות העולמות, בחרו המקובלים לשון אור, להורות לנו, שכללות החיות של כל סדר השתלשלות, דהיינו הקו וחוט מאור אין סוף ברוך הוא, הוא רק הארה בעלמא, שאינו נוגע כלל לעצמיות, ואינו גורם שום שינוי והתפעלות בו יתברך, על דרך משל זיו השמש כנזכר לעיל. ורק, שהשמש, מאיר

ממנו הזיו ממילא, שלא בבחירתו. ולמעלה, זהו כאשר עלה ברצונו, כידוע. ובלשון הפסוק, נקרא בשם שם. שהשם, גם כן אינו נוגע כלל לעצמיות כו'. שגם שהמשכה באה בסדר השתלשלות, נקרא גם כן בשם אור, אורות בכלים.

היינו שהוא הכל על דרך ואופן אור, שהיא הארה בעלמא, שאינו נוגע לעצמיות הקו. נמצא, שהוא בחינת הארה דהארה, וזהו שכתוב, כי עמך מקור חיים באורך נראה אור, היינו אור האור. וזהו באצילות, וגם בבריאה יצירה עשיה, עד סיום הקו במלכות דמלכות דעשיה, הכל הוא על דרך ואופן אור, היינו שהוא הארה דהארה דהארה. אך, זהו סדר המשכת האורות. אבל ההמשכה שמבחינת הכלים, שהם העשר ספירות, זהו על דרך משל שפע, שהוא על דרך התלבשות והשתלשלות עילה ועלול. שכשנמשך מספירה עליונה בתחתונה, על דרך משל, מחסד בגבורה, או בנצח הוד יסוד כו', הוא בחינת אחרונה מעצמיות העליונה, נמשך ומתלבש בתחתונה. וכך מאצילות לבריאה יצירה עשיה. וממילא, שייך גם כן שינוי והתפעלות, מצד ההשפעה. וזהו ענין לכי ומעטי את עצמך, שהוא ענין התלבשות המלכות דאצילות, בבריאה יצירה עשיה, שנקרא זה מיעוט, לפי שהוא ירידה כו'. וכידוע, שעל זה נאמר, הוי זנב לאריות כו'. שבהיותה באצילות, הוא מבחינת כמראה אדם. ובירידתה בבריאה יצירה עשיה, זהו שם ב"ן, גימטריא בהמה. וזהו גם כן ענין ששת ימי החול ושבת. כי ששת ימים עשה כו', וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה, שהוא על דרך משל, אדם העושה מלאכה, שהוא ירידת והשפלת שכלו ומדותיו, בהדבר שעושה. וכשגומר ונח, חוזרים ועולים כו'. כן בששת ימים אשר עשה, הוא ענין ירידת והשפלת הכלים דשש קצוות דזעיר אנפין דאצילות, בבריאה יצירה עשיה, שזה נקרא מלאכה, לפי שהוא ירידה ומיעוט. ובשבת, מתעלים באצילות, זהו ענין וישבות כו', ונח, הרי זה ענין שינוי והתפעלות כו'.

וזהו גם כן כל שינוי וחילוקי הנבראים, אש ומים, הוא הכל מצד הכלים. וזהו גם כן מאמר רז"ל, במתן תורה, נדמה להם כזקן מלא רחמים. ובים, נדמה להם כגיבור איש מלחמה. נמצא מבואר, שיש למעלה, שני המדרגות דאור ושפע. והנה שרש המשכת החיות שלהחיות העולמות, הוא מבחינת אור, דהיינו שאינו נוגע כלל לעצמיות, ואינו גורם שום שינוי והתפעלות, ולכן אני הוי"ה לא שנית. ומטעם זה יובן, איך שהקדוש ברוך הוא מצמיח דשאים ומוריד גשמים בשבת, כמבואר הקושיא במדרש רבה, והיינו כי ענין ששת ימים אשר עשה, ואחר כך וישבות ביום השביעי וינח כו', זהו הכל בהשפעה שמצד הכלים. אבל ההמשכה דבחינת אור, זהו למעלה מבחינת וישבות וינח, כיון שאין שייך בבחינת זו ירידה ועלייה, שהוא ענין שינוי והתפעלות. ועל פי קבלה, זהו בחינת חיצוניות אדם קדמון, שהוא למעלה משבת, כמבואר בלקוטי תורה

בדרוש למצנח על השמינית. ורק, מכל מקום, שייך שבת גם באדם קדמון, להיות בו גילוי פנימיות הקו, אלא שאינו בדרך עלייה כו', עיין על פסוק ויושט כו' שרביט הזהב. והנה, המשכת חיות זה דבחינת אור, זהו ענין זה נהנה וזה לא חסר, למעלה. שכל סדר השתלשלות, ודאי נהנהים מזה, שהרי זהו עיקר ושרש חיותם וקיומם. ועצמותו ברוך הוא, אין חסר מאומה. שזהו על דרך משל, כמדליק נר מנר, וכמו שמאצילות רוחו של משה על הזקנים, לא חסר כלום ממשה. אבל ההמשכה שמבחינת הכלים, שנתבאר לעיל, זהו ענין זה נהנה וזה חסר. שכשנמשך מספירה עליונה לשלמטה ממנה, מחדס לגבורה, או לנצח הוד יסוד או מלכות, שזהו ירידה לגבי העליונה, והרי זה שינוי והתפעלות, על דרך משל השפעת השכל מרב לתלמיד, או על דרך הירידה דששת ימי החול שנתבאר לעיל, נקרא זה חסר. ובפרט, שיש המשכה מבחינת הכלים, שהוא חסרון ממש. והוא מה שאמרו רז"ל, שאדם הראשון נתן שבעים שנה משנותיו לדוד. וידוע שרש הענין למעלה, שמבחינת שבע תחתונות דחכמה, נמשך חיות הדיבור, והרי חסרו השבעים שנה אצל אדם הראשון. וכמו כן למעלה, המשכה זו מחכמה לדיבור עליון, שהוא גילוי החיות בנבראים, זהו חסרון ממש, והוא ענין מיעוט הירח, ומארת חסר. שבירידת והתלבשות שלושים כלים דמלכות דאצילות, בבריאה יצירה עשיה, מתרחקים מהאורות כו'. וזהו שכתוב, למען יזמרך כבוד ולא ידום, קארי תדיר ולא שכיך כו'.

וזהו ענין פני משה כפני חמה, ופני יהושע כפני לבנה. שבהיות יהושע עם משה, היה גם כן מדריגות שמשא, ורק שהיה על דרך שמש ומגן, שעל ידי המגן, מאיר אור היום. ואחרי מות משה, היה פני יהושע כפני לבנה. שאף על פי שמאיר, הוא לילה כו'. נמצא, שהשפעה זו שמבחינת הכלים, זהו על דרך זה נהנה וזה חסר. וזה ענין קריאת שם הקדוש ברוך הוא. שקדוש, פירוש, מובדל. זהו בבחינת כתר עליון, שלמעלה מהחכמה, ראשית השתלשלות עשר ספירות וכלים, זהו בחינת אור. שאף על פי שזהו עיקר ושרש החיות, מכל מקום הוא מובדל לגמרי, ועל זה נאמר אין קדוש כהוי"ה, כידוע, וזהו בחינת סובב כל עלמין. וברוך, הוא חכמה, ממלא כל עלמין, בחינת כח הפועל בנפעל, אלקי בקרבי, זהו ההשפעה שעל ידי הכלים.

(ושני בחינות אלו, זהו גם כן בחינת עתיקא קדישא וזעיר אנפין. כי האורות, זהו בחינת עתיק, לשון ישן, מאז ומקדם, שאינו מחודש חס ושלום, וגם שנעתק ונבדל לגמרי, אף על פי שמהווה ומחיה כו'. וזעיר אנפין, זהו מה שנתצמצם בבחינת מדה וגבול, דהיינו הכלים). זהו חכמה וחסד, ואפילו שרשי הכלים. ולכן, בבחינת זעיר אנפין, דהיינו הכלים, יש קו השמאל ומדת הדין, שמתפעל ממעשה התחתונים, וכמו שנתבאר באריכות בדרוש המתחיל ארדה נא, שהם עיני הוי"ה, שמצטייר ונחקק בהם

מעשה התחתונים. אבל עתיקא, שהוא בחינת האורות, אין מתפעל כלל, לא ממעשה הטוב, ולא מההיפוך. רק, שמכל מקום, על ידי העוונות, נמנע גילוי האור מהכלים, כמו שנתבאר שם. ובוז מובן מה שכתבנו, שכשיש המשכת וגילוי עתיקא, אי אפשר להיות עונש, גם ממדת הדין דזעיר אנפין. ורק, שעל ידי חטא, נמנע הגילוי מעתיקא.

והנה דעת התנא קמא באבות שם, שמדת סדום הוא כשימנע האדם את עצמו, מהחסד דזה נהנה וזה לא חסר, שעל ידי זה, גורם שנמנע למעלה גם כן בחינת זו, שזהו עיקר ושרש חיות העולם. ובהסתלק בחינה זו, נעשה חורבן העולם. וזהו שעל ידי חטא סדום, היה חורבן מהם, כמהפכת סדום ועמורה כו', עלה קיטור הארץ כקיטור הכבשן. אבל האומר שלי שלי ושליך שליך, שאינו רוצה לחסר את חבירו וגם את עצמו מאומה, דהיינו בחינת זה נהנה וזה חסר, אין זה מדת סדום שיגרום חורבן, חס ושלום, שהרי קיום העולמות הוא מבחינת זה נהנה וזה לא חסר.

וטעם היש אומרים, שזו היא מדת סדום, יובן, בהקדם בקצרה ענין תוהו ותיקון. שתוהו, הוא בחינת נקודות, זה תחת זה, שלא היה חיבור והתכללות דבחינת העליונה עם התחתונה. הכוונה, מה שמבואר במקום אחר, שבתוהו, אין זיווגים, היינו ועצמות העליון יומשך בהתחתון. לפי שכל עצמו של התחתון, הוא רק בחינת אור העליון. ואם היה נמשך עצמיות העליון בו, היה מתבטל לגמרי. ובתיקון, הוא ספירה ופרצוף, יש התכללות וחיבור העליון עם התחתון. על דרך משל, פרצוף אדם, שיש מעלה ברגל, מה שאין בראש. וכמו שאמר משה רבינו עליו השלום, רגלי העם אשר אנכי בקרבו, וזהו ענין נעוץ תחלתן בסופן.

נמצא, שתיקון, זהו על דרך זה נהנה וזה חסר. והרי ידוע מעלת התיקון על התוהו, והיינו כי באמת זהו חסרון מצד אחד, וריוח מצד אחר. שלפני העלייה, מוצא בהתלבשותו בהתחתון, דבר שאין בו מצד עצמו, זהו גורם ירידת והתלבשות העליון בהתחתון. וכמו ירידת והתלבשות הנשמה בגוף, שהוא צריך עלייה. וכן דווקא על ידי ירידה דששת ימי החול, הוא העלייה דשבת. וכן כשחכמה בינה דעת וחסד גבורה תפארת, מתלבשים בנצח הוד יסוד, הם מוצאים בזה מדריגה שלמעלה מהם, כי שרש נצח הוד יסוד מהכתר, כידוע בענין אל עליון גומל חסדים טובים קונה הכל כו'.

וכמו כן למטה, על ידי מצות הצדקה, באופן שזה חסר כשזה נהנה, הוא גם כן ריוח מצד אחר, פירותיהן בעולם הזה, והקרן קיימת לעולם הבא. וכמו שאמרו רז"ל על פסוק האיש אשר עשיתי עמו, יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית. וכן במשה רבינו עליו השלום. כשחטאו ישראל בעגל, נטלו ממנו אלף אורות, וכמו שמבואר על פסוק, לך רד, כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל.



וזהו גם כן מעלת המעשה, כדאיתא בתורה אור על פסוק והארץ הדום רגלי. וזהו טעם  
היש אומרים, דסבירא להו, שזו היא מדת סדום, כשאומר שלי שלי ושליך שליך, לפי  
שזהו מדריגת התוהו, שהיה שבירת הכלים. דין, לא הניין לי. ועוד, כי הרי באמת, גם  
האור, מאיר על ידי הכלי, ומקיים הכלי כידוע. וזהו ההפרש בין חסד דאברהם אבינו  
עליו השלום, שהוא חסד דמ"ה, ולכן משפיע גם כשחסר לעצמו, וחסד דישמעאל,  
שהוא מצד הגדולה, על דרך עולם התוהו, ולכן משפיע רק מותרות דמותרות כו'.  
סליק.

## מאמר אחות לנו קטנה

### מכ"ק אדמו"ר שמריה נח מברויסק

#### זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

**אחות<sup>2</sup>** לנו קטנה ושדים אין לה, מה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה כו'. במדרש, אחות לנו קטנה, זה סדום. ושדים אין לה, שלא הניקו מצות ומעשים טובים. מה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה, ביום שגזר עליה בית דין של מעלה שתשרף באש, כמו שכתוב והוי"ה המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש כו'. צריך להבין, מהו אחות לנו קטנה, זה סדום, מה שייכות לסדום עם נשמות ישראל, ומהו מה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה, ביום שגזר עליה בית דין של מעלה שתשרף באש כו', הלא כבר עבר.

אך הנה התורה היא נצחית, וכל ספור שבתורה שייך תמיד בעבודה בנפש. וכמו כן, יש תמיד מדת סדום גם עכשיו, שהוא מניעת הטוב והחסד לגמרי. וזה דאיתא במדרש, רבי יוחנן פתר האי קרא בסדום ובישראל כו', היינו מדת סדום שבישראל, וכמו שכתוב, כסדום היינו לעמורה דמינו כו', שמעו דבר ה' קציני סדום כו' עם עמורה כו'. ועל ידי זה, נתעורר למעלה דינים גדולים, כמו שכתוב, אין עושה טוב ואין גם אחד. ואיתא בזהר, כַּדִּין נורא דליק ואוקיד עלמא כשלהובא כו'. וזה דאיתא במדרש הנזכר לעיל, ביום שגזר עליה בית דין של מעלה שתשרף באש כו'.

והנה, ביום כיפור, הוא התיקון גם על מדת סדום, כי יום כיפור הוא יום התשובה הכללי, שנמשך כח התשובה גם במדרגות היותר נמוכות. שכל העבודה דיום כיפור, הוא רק בחינת קטנות ושפלות, שאומרים על חטא כו'. וביום כיפור, נמשך התיקון גם לפושעי ישראל, שאינם בכלל צדקה וחסד לגמרי. וזהו ביום שידובר בה, קאי על יום כיפור, שאז נמשך התיקון גם על מדת סדום. וזהו שבהפטרה דיום כיפור מבואר ענין הצדקה. תחלה נזכר ענין צדקה למעלה, כמו שכתוב, מרום וקדוש אשכון את דכא ושפל רוח, להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים כו'. ואחר כך נזכר ענין צדקה למטה, הלא פרוס לרעב לחמך כי תראה ערום וכסיתו כו', ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע. שביום כיפור, הוא התיקון על מדת סדום, שאינם בכלל צדקה וחסד כו'.

---

<sup>2</sup> המאמר נדפס בספר שמן למאור ח"א ע' שעד. ונראה שהוא מיוסד על מאמר הנ"ל, ד"ה והוי"ה המטיר, מאחיו כ"ק אדמו"ר הרש"ז מקאפוסט עם הרבה הוספות וביאורים.

ולהבין ענין מדת סדום שבישראל, ומהו עכשיו ענין זה' המטיד על סדום גפרית ואש מאת ה' מן השמים כו', הנה איתא באדרא בזהר, כל מקום שיש שני שמות הוי"ה בפסוק אחד, הנה שם הוי"ה הראשון הוא הוי"ה דלתתא, בחינת זעיר אנפין, שרש העולמות כו'. ושם הוי"ה השני, הוא הוי"ה דלעילא, בחינת עתיק, שלמעלה מהשתלשלות. וזהו דאיתא במדרש על פסוק אני הוי"ה הוא שמי כו', הוא שמי שהתניתי ביני לבין עצמי, הוא שמי שהתניתי ביני לבין בריותי כו'. שמי שהתניתי ביני לבין עצמי, הוא הוי"ה שלפני הצמצום, כדאיתא בפרקי דרבי אליעזר, עד שלא נברא העולם, היה הוא ושמו בלבד כו'. שמי שהתניתי ביני לבין בריותי, זהו הוי"ה שבסדר ההשתלשלות כו'. והנה, כמו שעל ידי תשובה והתעוררות רחמים, ממשיכים גם מבחינת הוי"ה דלעילא, כמו שכתוב, ויקרא הוי"ה הוי"ה אל רחום כו', כמו כן, על ידי מדת סדום, נמשך דין ועונש גם מבחינת הוי"ה דלעילא, כמו שכתוב וה' המטיר על סדום מאת ה' מן השמים, אף משם הוי"ה דלעילא, בחינת הכתר, שכולו ימין, שערי הכתר המיומן, ולית שמאלא בהאי עתיקא. אך, על ידי מדת סדום, נמשך גם מבחינה זו דין ועונש כו'. ו

להבין ענין מדת סדום, איתא באבות, האומר שלי שלי ושליך שליך, זה מדת בינונית. ויש אומרים, זה מדת סדום. וצריך להבין, דלכאורה, הוא פלוגתא רחוקה. כי לדעת התנא קמא, הוא מדת בינונית, שזה מדת כל אדם, ואחריה כל אדם יומשך כו'. ולדעת ה'יש אומרים, זה מדת סדום. והנה רש"י פירוש מדה בינונית, מדת של שמואל הרמתי, שלא רצה ליהנות משל אחרים, כמו שכתוב, ותשובתו הרמתה כי שם ביתו, כל מקום שהיה הולך, ביתו עמו. וזהו שאמרו רז"ל, הרוצה שלא ליהנות, אל יהנה, כשמואל הרמתי כו'. וצריך להבין בזה, איך מדתו של שמואל רק מדה בינונית, הלא אמרו רז"ל, שקול שמואל כנגד משה ואהרן כו'. וגם, כיון שזהו מדתו של שמואל, איך סבירא ליה להיש אומרים שזה מדת סדום, שהוא ריחוק הערך כל כך.

אך הנה ידוע, שכל מדה ורעה, בשרש, הוא קדושה עצומה. וכשיווד בסדר השתלשלות, מצד רבוי השתלשלות, ובפרט על ידי שבירת הכלים, נעשה היפוך לגמרי, כדאיתא בספר יצירה, אין למעלה מענג, ואין למטה מנגע כו'. בשרש למעלה, הוא ענג, תענוג מאלקות, כמו שכתוב, אז תתענג על הוי"ה כו', שאין למעלה מזה. ומצד שבירת הכלים, נעשה נגע, שהם נגעי בני אדם, כמו שכתוב, והוכחתיו בשבט אנשים ובנגעי בני אדם כו'. בכלל, הם תענוגי עולם הזה, היפוך מאלקות, שנקרא נגעים שמתדבקים לאדם. ואחר כך, מצערים ומייסרים אותו, כמו שכתוב, תיסרך רעתך כו'. כן, עצרת, צרעת כו'. עצרת, הוא קליטה, המשכה בפנימיות, עצרת תהיה לכם כו'. ובהיפוך, נעשה צרעת, סגירתא, הסתלקות האור כו'.

וכמו כן יובן, שענין שלי שלי ושליך שליך, בשרש, הוא מדת בינונית, מדת של שמואל הרמתי. ולמטה, נעשה מדת סדום. ולהבין ענין מדת סתם למטה, איתא בגמרא בבא בתרא, זה נהנה וזה לא חסר, כגון זה כופין על מדת סדום כו'. מובן מזה, שמדת סדום, הוא למנוע הטוב והחסד, אפילו כשזה נהנה וזה לא חסר כו'. והנה בכלל ענין זה נהנה וזה חסר, הוא צדקה, שהנותן מחסר ממנו. וגמילות חסדים, הוא זה נהנה וזה לא חסר, שגמילות חסדים הוא רק לשעה, שמחזיר לו אחר כך. ועל כן, גמילות חסדים, הוא מעמודי עולם, על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. יש פירשו, שתורה הוא קו האמצעי, כמו שכתוב מימינו אש דת, ימין חסד, ואש גבורה כו'. ובכלל, הוא ענין מצות עשה ומצות לא תעשה שבתורה, שזהו בחינת חסד וגבורה, וזה שאמרו רז"ל, בריך רחמנא דיהיב לן אורייתא תליתאי כו', בחינת תפארת. ועבודה קו שמאל, קרבנות, מפרים אלים וכבשים שנמשכים מפני שור מהשמאל. והעלאת הקרבנות על ידי אש שלמטה ואש שלמעלה, בחינת גבורה. ועל כן, קדשי קדשים שחיטתן בצפון, שהוא שמאל העולם כו'. וגמילות חסדים, קו ימין. ואברהם, איש החסד, תיקן עמוד של גמילות חסדים כו'. ויש פירשו, שהתורה הוא בקו ימין וחסד, כמו שכתוב ותורת חסד על לשונה כו'. ועבודה, קו שמאל. וגמילות חסדים, בקו האמצעי, תפארת. וזהו גמילות חסדים, החסד שבא בבחינת גמול מזה לזה, כמאמר רז"ל, חסד אמר, יברא, שכולם גומלי חסדים זה לזה כו', וזהו בחינת קו האמצעי, התכללות והתחברות כו'. וגמילות חסדים הוא מדה גדולה, שכולל כמה דברים, כמו בקור חולים והלויית המת כו'. ואמר רז"ל, בשלשה דברים, גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה, שהצדקה בממונו, וגמילות חסדים בין בגופו בין בממונו, צדקה לעניים, וגמילות חסדים בין לעניים בין לעשירים, צדקה לחיים, וגמילות חסדים בין לחיים בין למתים, כמו שכתוב ועשית עמדי חסד ואמת כו'. ועל צדקה, איתא בקבלה, שהוא דין, צדק ה', בחינת צדק, מלכותא קדישא, ה' אחרונה כו', בחינת דינא דמלכותא כו'.

ולכאורה, איך נקרא צדקה דין, הלא זהו חסד וטוב. אך, היינו שבכלל ענין הצדקה, הוא דין למין האנושי. להמקבל, הוא בוודאי דין, שאינו יכול לפרנס את עצמו, ומוכרח תמיד לקבל מאחרים. ובאמת, כל נברא, יש לו פרנסתו מהקדוש ברוך הוא, כמאמר רז"ל, הקדוש ברוך הוא יושב וזן מקרני ראמים עד ביצי כנים כו'. והעני, שאין לו שום פרנסה בעצמו, וצריך לקבל תמיד מתנת בשר ודם, הוא דין, שגרוע מכולם כו'. וגם להנותן, הוא דין, מצד חיצוניות, שצריך ליתן תמיד, ומחסר ממנו כו'. ועל כן, איתא בטור, שיתרחק האדם מלקבל צדקה. ובבית יוסף בשם הסמ"ק, שגדולי החכמים היו עניים, ומגלגלים בחיי צער, שלא לקבל צדקה כו'. וכך הוא במשנה דסוף פאה, מי שצריך ליטול, ואינו נוטל, אינו מת מן הזקנה, עד שיפרנס אחרים משלו כו'. וזהו

שאמר דוד המלך, ישב עולם לפני אלקים כו'. ובמדרש תהלים, ישב עולמך כו', כי דוד היה מרכבה למדת מלכות, בחינת סיהרא, רזא דמסכני, כי סיהרא לית ליה מגרמה כלום כו'. וזה שאמר דוד, כי יחיד ועני אני כו', עני ואביון אנכי כו'. ועל כן, התעצם בטענת העני, כשהסתכל בהצער ובשת ופגם שלהעני. שמתנת בשר ודם, מתנתו מועטת, ובושתו מרובה. על כן אמר, ישב עולמך כו', שלא יהיה עשירים וענים, כי אם כולם יקבלו מהקדוש ברוך הוא.

וקיום העולם, יהיה על ידי גמילות חסדים, והיינו פועל ובעל הבית, הוא גם כן בחינת גמילות חסדים, החסד שבא בבחינת גמול, כי הפועל משלים צרכיו של בעל הבית כו'. וכמאמר רז"ל, כמה יגיעות יגע אדם הראשון, כשהיה צריך לאכול פת, חרש וזרע וקצר כו', ואני משכים ומוצא מן המוכן. כמה יגיעות יגע אדם הראשון כשהיה צריך ללבוש בגד כו', ואני מוצא מן המוכן כו'. נמצא, שכל ענין אומנות, הוא גמילות חסדים, שזה עושה אומנות זה, וזה עושה אומנות אחרת כו'. וגם בהלכה, יש חילוק רב, בין פועל לעני, כי צדקה יוצא בפרוטה, כמאמר רז"ל, הנותן פרוטה לעני, מתברך כו', וכתוב הלא פרוס לרעב כו', וכמאמר רז"ל, דרכו של עני בפרוסה כו'. וזהו גם כן ענין שצדקה הוא דין, בחינת צמצום, כמו שכתוב, די מחסורו כו'. ואמרו רז"ל, ואי אתה מצווה לעשרו כו'. אבל בפועל, איתא במשנה דהשוכר את הפועלים, אפילו אם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו, לא יצאת ידי חובתך עמהם, שהם בני אברהם יצחק ויעקב כו'.

מכל זה מובן מעלת גמילות חסדים על הצדקה. ופעמים מצינו מעלת הצדקה על גמילות חסדים, כמאמר רז"ל, אין ישראל נגאלין אלא בצדקה, כמו שכתוב, ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה כו'. וכתוב, כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא כו'. נמצא, שגאולה העתידה וקיבוץ גליות, תלוי בצדקה. ובטור, אין כסא ישראל מתכוננת ואין דת אמת עומדת, אלא בזכות הצדקה כו'. כסא ישראל, הוא מלכות בית דוד כו', דת אמת הוא התורה, והכל בזכות הצדקה דוקא כו'. גמילות חסדים הוא עמוד אחד משלש עמודים, תורה ועבודה וגמילות חסדים, והצדקה הוא עמוד אחד לבדו, כדאיתא בספר הבהיר, עמוד אחד יש בעולם וצדיק שמו, שעליו העולם עומד כו'. ובגמרא, בשביל צדיק אחד, העולם מתקיים, דכתיב וצדיק יסוד עולם כו'. ועיקר ענין צדיק, הוא עושה הצדקה, כמו שכתוב צדיק ה' צדקות אהב כו', ובזהר, מסכנא, קיומא דעלמא כו'.

(ב) ולהבין כל זה, יש להקדים ענין אור אין סוף, שהמקובלים תפסו לשון אור, ועזבו לשון שפע, שהשתמשו בו המחקרים. והענין, כי כל השפעה, פועל שינוי בהמשפיע. ובלשון המחקרים, כל מניע, מתנענע כו'. ובפסוק, נזכר שפע אצל מים, כמו שכתוב,

שפע ימים ינקו כו'. והנה, מים שיוורדים מגבוה לנמוך, נעשה שינוי במקום הגבוה, שחסרים שם המים, בירידתם למקום הנמוך כו'. והשפעה שאין פועל שום שינוי בהמשפיע, זהו רק ענין אור, שאין פועל שום שינוי בהמאור, על דרך משל אור הנר, שממנו מתפשט שם זיוו ואורו. ובין כשמעמידים אותו בחדר קטן במקום צר, שאין מקום להזיו להתפשט, והאור נכלל במאור, שהוא אור הנר, עם כל זה, לא יהיה שום תוספת ורבויה מזה באור הנר. כמו שהתפשטות הזיו, אין פועל שום מיעוט וחסרון בהנר, כמו כן העדר ההתפשטות, אין גורם תוספת ורבויה. ויובן יותר מענין זיו השמש שמאיר לארץ ולדרים, ופועל כמה פעולות, כמו שכתוב, ממגד תבואות שמש וממגד גרש ירחים כו'. הנה, אילו יצויר שלא יהיה מקום להזיו להתפשט, ובעל כרחו היה נכלל האור בשמש עצמו, עם כל זה, לא היה נעשה שום תוספת ורבויה בשמש. כמו שרבויה התפשטות הזיו בריחוק מקום כל כך, אין גורם שום מיעוט וחסרון בשמש, כמו כן העדר ההתפשטות, שהאור בטל ונכלל במאור גופא, אין גורם שום תוספת ורבויה כו', לפי שהזיו הוא הארה בעלמא, שפלא חשיב, ואין פועל שום שינוי בהמאור כו'.

והנה ענין דבור האדם, שהוא גם כן כח חיצוני והבל בעלמא, עם כל זה, פועל איזה שינוי באדם המדבר, שהשכל והמחשבה נתפס בדבור, שאין יכול לחשוב ולהשכיל ענין אחר, בשעה שמדבר ענין אחד. ולפעמים, נתפס גם עצם הנפש בדבור, שהוא ענין דברים היוצאים מן הלב כו'. וגם, הדבור, מקטיץ או מגדיל את האדם, היינו בשעה שמדבר דברים בטלים ושיחת הילדים, מקטיץ את האדם, ובשעה שמדבר דברי חכמה ותורה, מגביה את האדם. וכמאמר רז"ל, ומתלמידי יותר מכולם כו', שבעת שמדבר דברי חכמה, נעשה נביעו חדשה בשכל הרב כו'. וכל זה, לפי שהדבור הוא מכחות הנפש, חלק מהכל, ועל כן, פועל שינוי. אבל אור והארה, אין נוגע כלל להעצם, ואין פועל שום שינוי, והוא ענין זה נהנה וזה לא חסר כו'.

ועל כן, המקובלים, שמדברים מענין ספירות ופרצופים, שלש ראשונות ושבע תחתונות כו', היה אפשר לטעות, שיש מעין זה בעצמות, חס ושלום, כי כל מניע מתנענע. ועל כן, תפסו לשון אור, שכל זה בחינת אור והארה בעלמא, ואין שום ערך לעצמות כלל. וזהו שכתוב, כי עמך מקור חיים באורך נראה אור כו', שגם בחינת מקור חיים, הוא עמך, טפל ובטל, שהוא רק בחינת אור, הארה, והארה דהארה. ועל כן, אני הוי"ה לא שניתי, ואתה הוא קודם שנברא העולם, ומשנברא, בשוה ממש כו'. והנה, בפסוקים, יש משל דאור, כמו שכתוב, אל הוי"ה ויאיר לנו כו', באורך נראה אור כו'. ויש משל דשם, כמו שכתוב, יהללו את שם הוי"ה כי הוא צוה ונבראו כו', נשגב שמו לבדו כו', ליראה את השם הנכבד והנורא כו'. ובלקוטי תורה איתא, ששניהם,

כוונה אחת. כמו אור, הוא לזולתו, כמו כן, שם, רק לזולתו. של עצמו, אינו צריך לשם כו'.

אמנם, בפרטיות, יש חילוק ביניהם. כי המשל דאור, הוא מכוון לענין העדר השינוי, כנזכר לעיל. אבל האור מאיר, שלא על ידי בחירה ורצון, כי השמש, אין בכחו למנוע את האור, ונקרא מאור, שתכליתו להאיר כו'. ולמעלה, חלילה לאמר כן, שהכל ברצונו דוקא, וכמו שכתוב, בראשית ברא אלקים כו', וירא אלקים והנה טוב כו'. ובזה, כד סליק ברעותיה למברי עלמא כו'. ובעץ חיים, כשעלה ברצונו הפשוט להאציל ולברוא כו'. ולזה, צריך המשל לשם. שזה שהאדם נפנה לקוראו בשמו, זהו על ידי בחירה ורצון. שאם לא ירצה, לא יפנה כו'. ובכלל, ענין השם, הוא שבחי השם, ישתבח שמך. שעל ידי שמשבחים את האדם במעלות החכמה והמדות, הוא נמשך ומתלבש בחכמה או במדת החסד. וכמו כן הוא למעלה, והוא ענין מאמר רז"ל, לעולם יסדר אדם שבחו של מקום, ואחר כך יתפלל כו'. והנה, זהו שהשמות פועלים הרצון לזה.

ונמצא, שהמשל לשם, מכוון לענין זה. שהכל, על פי בחירה ורצון. וזה שכתוב, יהללו את שם הוי"ה כי הוא צוה ונבראו כו', צוה דייקא. אמנם, המשל לשם, אינו מכוון לגמרי, לפי שפועל שינוי. שעל ידי השם, נפנה האדם לקוראו. נמצא, שנעשה שינוי. וכמו כן, שבחי השם, שפועל הרצון, הרי זה שינוי, מלא רצה, לרצה. ועל כן, צריכים שני המשלים. שלענין העדר השינוי, הוא המשל דאור. ולענין בחירה ורצון, הוא המשל לשם כו'. והנה, זהו בכללות.

ובדרך פרט, הנה המשל דאור, הוא בהאורות. והמשל לשם, הוא בכלים. כי האור, הוא מעין המאור, והוא פשוט בתכלית. ואפילו בהתלבשות האור בעשר ספירות דאצילות, אין שינוי בהאור. וזה שכתוב, אני הוי"ה לא שניתי כו', וכדאיתא בפרד"ס על ענין התלבשות האורות בעשר ספירות, שהוא על דרך משל המים בכלים צבועים, שנראים המים לפי גוון הכלים, אבל באמת, אין הגוון נקנה בהמים, כי אם שמתראה לעין הרואה כפי גוון הכלי. כמו כן למעלה, הוא רק לאחזאה כו'. ונמצא, בהאור, אין שום שינוי ולא חסרון כו', שהוא ענין זה נהנה וזה לא חסר, שהכלי נהנה מהאור, ואין שום חסרון בהאור כו'. והמשל לשם הוא בכלים, כי שם הוא צירופי אותיות. ולמעלה, הכלים הם בחינת אותיות ושמות, שם אל בחסד, שם אלקים בגבורה כו'. ובמדרש, שמי, אתה מבקש לידע. לפי מעשי אני נקרא. כשאני דן את העולם, אני נקרא אלקים. וכשאני מרחם, אני נקרא הוי"ה כו'. נמצא, מצד הכלים, הוא בחינת שינוי, ושייך חסרון בהכלי על ידי החטא, כמו שאומרים, אם פגמתי באות יו"ד, אם פגמתי באות ה' כו', וכתוב ונוקב שם הוי"ה כו'. ובמדרש, בזמן שישראל עושים רצונו של מעלה, מוסיפים כח בגבורה של מעלה, שנאמר ועתה יגדל נא כח

אדנ"י כו', יגדל ביו"ד רבתי, שהעשר ספירות מלאים אור כו'. ובזמן שאין עושים רצונו של מקום, מתישין כח של מעלה, שנאמר צור ילדך תשי כו', שנעשה מיעוט האור והסתלקות האור מהכלים. וכך אנת תסתלק מנייהו, אשתארו כולהו שמהן כגופא בלא נשמתא.

והנה, בדרך כלל, בעולם האצילות, הוא בחינת זה נהנה וזה לא חסר, כי באצילות, האור גובר על הכלי, איהו וחייהי חד, איהו וגרמוהי חד כו', שפנימיות הכלים מיוחדים בתכלית עם האור. ובזהר, בגופא לית שינוי, במאני דגופא אית שינוי. בקרי אשתני, ובכתיב לא אשתני כו'. בגופא, הם הכלים בעצמם דעשר ספירות, אין שינוי, שמיוחדים עם האור. ורק במאני דגופא, הם לבושים החיצונים שמתראה בעולמות, שם יש שינוי. וזהו בכתיבה, הוא העלם שבאצילות, לא אשתני כו'. רק בקריאה, שהוא הגילוי בעולמות, יש שינוים כו'. נמצא, באצילות, הוא זה נהנה וזה לא חסר. ואדרבא, זה נהנה וזה נהנה, על דרך משל, באדם שיש ראש גוף רגל, שהלב מקבל מהראש, והמוח שליט על הלב כו', והרגל מקבל מהלב והראש, ועם כל זה, הראש מקבל גם כן מהלב, שחזוק המוח הוא מהלב כו'. וכמן כן, מקבל הראש מהרגל, שהוא ענין כח ההילוך שברגל, שמוליך האדם למחוז חפצו כו'. וגם, כשיש כאב בראש, מקיזין דם ברגל, ומתרפא הראש כו'. נמצא, שכל כח, נותן כח ועוז בחבירו, שהוא ענין זה נהנה וזה נהנה. כמו כן, על דרך משל, בעולם האצילות, שהוא בחינת פרצוף כמראה אדם כו', הוא בחינת זה נהנה וזה נהנה, שמקבלים זה מזה כו'.

ועיקר בחינת שם, הוא מלכות דאצילות, שנקרא שם הוי"ה כו', וזהו אתר דאשתני. ויש מיעוט הירח, שהוא ירידת המלכות בהיכלות דיצירה, ויש פגמותא דסיהרא כו', וזהו זה נהנה וזה חסר, שעל ידי חטא, נעשה פגם בבחינת המלכות, והוא ענין קדוש השם וחלול השם. שעל ידי מעשה מצות, ממשיכים תוספת קדושה בבחינת שם, מקדשי שמך כו', ועל ידי החטא, גורמים חילול השם. וזהו שכתוב, ולא תחללו את שם קדשי כו', וכידוע בענין אין עומדים להתפלל אלא מתוך כובד ראש. שפירש המגיד, נשמתו עדן, שהתפלה שהאדם מתפלל על החסרון, הן ברוחניות הן בגשמיות, צריך להיות על הכובד והחסרון שבבחינת ראש ומקור נשמות ישראל, בחינת שכינה כו'. שכל חסרון שיש למטה, הוא למעלה בבחינת מלכות. וזהו במשנה, אמר רבי מאיר, בזמן שאדם מצטער, שכינה, מה הלשון אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי כו'. ופירש רש"י, כאדם שאומר, ראשי וזרועי כבדים עלי כו'.

והנה, בדרך פרט יותר, יש בעולמות גם כן שני המדרגות הנזכר לעיל, כמו במלאכים, שהם רוחניים, הוא בכלל, זה נהנה וזה לא חסר, שאין בהם חטא, כמאמר כלום יצר הרע יש בכם כו'. ואדרבא, זה נהנה וזה נהנה, שמקבלים דין מן דין כו', ונותנים



באהבה רשות זה לזה כו', שעבודת המלאכים, להיות נושאות את הכסא כו', הנה מחנה מיכאל, באהבה לבד. אין בכחם להגביה אפילו בחינת אחת שבמלכות דאצילות, כי מלכות היא בחינת אחדות והתכללות, כדאיתא ברמב"ן, הוא עמהם באחדות, ולא באצילות כו'. והמלאכים, הם בחינת ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים כו'. ועל כן, צריך להיות התכללות, שמחנה מיכאל מקבל מהשאר מחנות כו', וכן כולם, ועל ידי זה, הם נושאים את הכסא, וגם הם נישאות ומנושאות. שכל זה, בחינת זה נהנה וזה נהנה כו'. ונשמות ישראל למטה בגופים, הוא בחינת זה נהנה וזה חסר כו'. בכלל, ירידת הנשמה בגוף, הוא ענין מעוט הירח, כמאמר רז"ל, והירח, זה הנשמה כו'. שאפילו בצדיקים, אין ערוך להאבה ויראה שלהם למטה, לגבי האהבה ויראה שהיה להם בשרשם למעלה כו'. ובפרט, על ידי החטא, נעשה פגם, שהוא ענין פגימותא דסיהרא. וזהו זה נהנה, שהגוף נהנה, וזה חסר, שבהנשמה נעשה חסרון כו'. תוקפא דגופא, חולשא דנשמתא. שעל ידי התוקף שבגופניות ותאוות עולם הזה, נעשה חולשא דנשמתא, וכתוב כשל בעוני כחי, שנחלש כח הנשמה.

ג) ועתה יובן מעלת הצדקה, זה נהנה וזה חסר, שמחסר ממונו, ומחסר הרע דנפש הבהמית, שאינו חפץ ליתן צדקה, מפני תוקף היש כו'. ועל ידי זה שנותן, מתקן החסרון שבנפש ושלמעלה, כמו שכתוב, וחטאך בצדקה פרוק כו'. חטא, לשון חסרון, כמו שכתוב, והייתי אני ובני שלמה חטאים. ופירש רש"י, חסרים ממלוכה כו'. ותיקון החטא על ידי צדקה, שמחסר מהנפש הבהמית, כי חולשא דגופא, שמחליש הגופניות והחומריות, על ידי זה, תוקפא דנשמתא. וזה שאמרו רז"ל, מאי לוקה, לוקה בממון, יומת, יומת בממון כו', שעל ידי צדקה, הוא מיתת הרע דנפש הבהמית כו'.

ובכלל, ענין הצדקה, שהוא לעני, שחשוב כמת, על ידי זה, התיקון ובירור שבירת הכלים, שהוא ענין מיתת המלכים דתהו, כמו שכתוב, ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל כו', וימלך וימת כו', דקאי על שבע מלכין קדמאין דתהו, כל אחד אמר אנא אמלוך כו', לכך וימת כו', שנעשה שבירת הכלים, ומזה נמשך החיות בקליפות כו'. ועל ידי נתינת צדקה לעני, החשוב כמת, נעשה תיקון לבחינת מיתת המלכים כו'. וזהו ותשובה ותפלה וצדקה כו', שלתשובה ותפלה, צריך צדקה כו'. תשובה, על חטא. וצריך לזה צדקה, כנזכר לעיל, וחטאך בצדקה פרוק כו'. ותשובה, מפרשים שהוא צום, והוא מיעוט חלבו ודמו, שהוא גם כן בחינת זה חסר, לחסר הנפש הבהמית, ועל ידי זה, מתקנים החסרון שבנפש האלקית, על ידי החטא כו'. וכן לתפלה, צריך צדקה, כמאמר רז"ל, רבי אליעזר יהיב פרוטה לעני, והדר מצלי, כמו שכתוב, אני בצדק אחזה פניך כו'. דהנה ענין התפלה הוא יהי רצון כו', להמשיך רצון חדש, כגון התפלה על חולה. והנה, על חולה שהוא לחיים, אינו צריך

לתפלה, אלא על חולה שאינו לחיים, ומתפללים שיומשך רצון חדש מבעל הרצון, לשנות סדר השתלשלות, שיתרפא החולה כו'. וזהו צלותא, לשון הטיה, כמו אצלי ודוק כו', לעשות הטיה בכל העולמות. וזהו על ידי הצדקה, שמשנה טבעו, אשר תת לא יוכל, על ידי זה, גורם למעלה שינוי לטוב, לשנות הרצון שעל פי סדר השתלשלות, וכמאמר רז"ל, שלש הפוכות של טוב, הפכת מספדי למחול, והפכת אבלם לששון כו', ויהפוך ה' את הקללה לברכה כו'.

אף שצדקה הוא דין כנזכר לעיל, אך הדין, דין אמת, שממשיך בחינת אמת, שלמעלה מחסד כו', כמו שכתוב, זרוע צדקה שכר אמת כו', צדקה הוא זריעה, כמו שכתוב, הזורעים בדמעה, שמי שלקח תבואה שראוי לאכילה, ומניח בארץ, נרקב כו'. כמו כן צדקה, שמחסר ממנו. אך השכר, הוא התגלות אמת הוי"ה כו'. אמת, מרמז על אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים כו', והיינו שעל ידי צדקה, ממשיך מבחינת אני ראשון, בבחינת אני אחרון כו'. ועל ידי זה, ומבלעדי אין אלקים, שממתיק הדינים שמשם אלקים כו', וזהו גמילות חסדים הוא עמוד אחד משלש עמודים, שהוא ענין הג' קוין דעולם האצילות, בחינת שלש אבות, וכנזכר לעיל, שבאצילות, הוא בחינת גמילות חסדים, זה נהנה וזה נהנה כו'. אבל צדקה, הוא עמוד אחד, היינו שממשיך בחינת הקו וחוט, שבשרשו, הוא קו אחד. ובעולם האצילות, נחלק לשלש קוין כו'. וזהו, שבשרש, הוא רק בחינת צדקה, כי כולם צריכים לו, והוא אינו צריך לכולם כו'. וכללות ההמשכה מאתו ית', הוא רק בחינת צדקה, ולא גמילות חסדים, שהוא החסד שבחינת גמול כו'. ועל כן, על ידי הצדקה למטה, ממשיכים התחדשות החיות מהשרש, מבחינת אני ראשון כו'. ועל ידי זה, נעשה התיקון בעולמות הנבראים, לתקן החסרון כו'.

והנה, נתינת הצדקה, צריך להיות בבחינת זה נהנה וזה נהנה, שצריך ליתן בסבר פנים יפות. וכענין, ויהיו עניים בני ביתך כו', כמו לבנים, הוא נותן בשמחה, שזה נהנה וזה נהנה, כמו כן צריך להתנהג עם עניים. וזהו שכתוב, אשרי משכיל אל דל כו', ליתן בהתקשרות. וברמב"ם, שמונה מעלות בצדקה כו'. מתחלה לשם הלואה, ואחר כך לשם מתנה כו'. ואמרו רז"ל, הנותן פרוטה לעני, מתברך בשש ברכות. והמפייסו, בי"א כו'. שש ברכות, הוא יחוד ו"ה. והמפייסו, שנותן בסבר פנים יפות ובשמחה, מתברך בי"א, שהוא ענין עשר ספירות, ובחינת חד ולא בחושבן, בחינת י"א שבקדושה כו'. וזהו שנתנת הצדקה צריך להיות בבחינת זה נהנה וזה נהנה.

ד) ועתה נבוא לענין האומר שלי שלי ושליך שלך, זה מדה בינונית. ורש"י, שזהו מדת שמואל הרמתי כו'. הנה מדה בינונית, הוא בחינת קו האמצעי, כדאיתא ביקוני זוהר, חד אריך וחד קציר וחד בינוני. חד אריך, הוא מדת החסד, שמזה נמשך אריכות

ההשפעה לכל, שמטבע החסד לוותר ולמחול, וכמו אברהם איש החסד, אמר, לו ישמעאל יחיה לפניך כו'. חד קציר, הוא מדת הגבורה, מדת הדין, שמקצר ההשפעה. וחד בינוני, הוא תפארת, קו האמצעי, והוא כולל ומחבר שני הקוין. תחלה, הוא ממתיק הגבורות מהחסדים. ואחר כך, כשהגבורות נכללים בחסד, נעשה התגברות החסד בבחינה שלמעלה מחסד. כי חסד הוא בחינת מקיף, שהחסד נמשל למים, וכתיב כמים לים מכסים כו'. ואמת, הוא המשכה בפנימיות כו'. נמצא, קו האמצעי, מתקן שני הקוין כו'.

וכמן כן בנשמות, מעלת הבינונים, וכמאמר רז"ל על פסוק הן אל כביר ולא ימאס, זה תפלת הציבור כו', והיינו כי צבור, ראשי תיבות, צדיקים בינונים רשעים כו'. והנה, צדיקים הם מועטים, כמאמר רז"ל, ראה הקדוש ברוך הוא בצדיקים, שהם מועטים, עמד ושתלן בכל דור כו'. ורשעים, שבחייהם קרוים מתים, ולא דברה תורה במתים כו'. אם כן, עיקר הצבור הם הבינונים, והם ממשיכים הרהורי תשובה גם ברשעים, ועל ידי זה, מקבלים גם הצדיקים תוספת כח ועוז, וכמאמר רז"ל, כל תענית, שאין בו ממושעי ישראל, אינו תענית כו'. והוא ענין יתרון האור מתוך החשך כו'. וכל זה נעשה על ידי הבינונים. וזהו איזה דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהוא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם כו', שזה מדת הבינוני, בחינת תפארת, כמו שכתוב, ישראל אשר בך אתפאר כו'. ונשמות שעומדים תחת קו האמצעי, חד בינוני, יש בהם מעלת הענוה והשפלות, כמו רבי, הוה ענוותן סגי, ועל כן, משמת רבי, בטלה ענוה כו'. וכך רבי יוסי היה מקו האמצעי, כי הוא מכריע בין ר"מ ור"י, והלכה כדברי המכריע כו'. ואמר, מעולם, לא עברתי על דברי חברי כו', שהוא בחינת ענוה ושפלות.

ועוד, יש בבינוני, יותר בחינת הדקדוק במעשה המצות, כמאמר רז"ל, לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו זכאי וחציו חייב, עשה מצוה אחת, אשרי, שהכריע עצמו לכף זכות כו'. וכך יראה כאילו העולם כולו חציו זכאי וחציו חייב, עשה מצוה אחת, הכריע עצמו והעולם כולו לכף זכות כו'. כל זה, מעלת הבינוני. ועל כן, אמר רבה, כגון אנא, בינוני כו'. ואדמו"ר נשמתו עדין, קרא להתניא, ספר של בינונים, אף שהוא בוודאי ספרן של צדיקים, שמבואר שם כל בחינת אהבה אהבת עולם ואהבה רבה כרשפי אש ואהבה רבה בתענוגים כו'. אך, לפי שעיקר נשמות ישראל הוא מדרגת הבינונים כו', ועל ידי זה, הוא התיקון בצדיקים ורשעים כנזכר לעיל כו'.

וזהו שפירש רש"י, מדה בינונית, מדתו של שמואל הרמתי, שהיה גם כן בחינת קו האמצעי, כמו שכתוב, משה ואהרן בכהניו, ושמואל בקוראי שמו כו'. משה ואהרן, שניהם כהנים, כי אהרן, כהן בעצם, איש החסד, כמו שכתוב תומיך ואוריך לאיש חסידיך כו', אוהב שלום ורודף שלום כו'. ומשה, גם כן שמש כהונה גדולה שמונת

ימי המלוואים כו', אבל הוא גבורות שבחסד, כי משה היה לוי, בחינת גבורות. ועל כן, אמר משנה תורה, דברי תוכחה, דברים קשים כגידין כו'. וקללות שבמשנה תורה, משה מפי עצמו אמרן כו'. נמצא, משה ואהרן, בחינת חסד וגבורה. ושמואל בקוראי שמו כו', שמו בגימטריא מקור, בגימטריא רצון, שהוא אותיות צנור. וקשה, הלא רצון הוא מקיף, כצנה רצון תעטרנו, וצנור הוא פנימי, ואיך צנור אותיות רצון. אלא שזהו צנורו הגדול, קו האמצעי, שבו מלובש כח הרצון והמקיף, תפארת עולה עד הכתר כו'. וזהו שמואל בקוראי שמו, שקרא והמשיך בחינת קו האמצעי, מבחינת המקור והרצון והמקיף כו'. וזהו ששמואל המשיך התורה בנשמות ישראל, בהתחלה, בכניסתן לארץ ישראל. כי תחלה כתיב, דבר ה' יקר בימים ההם אין חזון נפרץ כו'. כי הנה, תורה שלומד משה לדורו, הוא תורת האצילות, כי משה היה נשמה דאצילות. וכמו כן, דור המדבר, היו נשמות גבוהות, דור דעה, ונקרא בקבלה בני לאה, קשר של תפלין, שנתעלמה הארתם בכניסתן לארץ כו', והם היו כלים לאור התורה דאצילות, כמו באצילות, איהו וחיוהי חד, איהו וגרמוהי חד כו'. אבל בכניסתן לארץ, שהיו נשמות נמוכות, מעלמא דאתגליא, בחינת רחל כו', וגם שהארץ היה ארץ שבע עממין, ועל כן, נפגמו, ולא היו כלים כלל לאור התודה, ועל כן, סרו מאחרי הוי"ה, וכתוב ויהי בימי שפוט השופטים, ואמרו רז"ל, שהיו שופטים את שופטיהם כו'. ושמואל, המשיך התורה בכללות נשמות ישראל, מפני שהמשיך מבחינת המקור והמקיף, בקוראי שמו כו'.

וזהו ששמואל היה נביא הראשון. וענין הנביאים, לכאורה, אמרו רז"ל, אין הנביא רשאי לחדש דבר כו'. אך, הנביאים עשו הכלי. כי תורה אור כו', והנביאים עשו את נשמות ישראל, שיהיו כלי לאור התורה, על ידי התוכחה שלהם, שהוא תוכחת הבורא, כמו שכתוב, רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני כו'. ועל כן, נכנס בקרב ולב עמוק, שנזדככו ונעשו כלי כו'. וזהו שהנביאים נשתמשו בשם צבאות, כמאמר רז"ל, מיום שברא הקדוש ברוך הוא עולמו, לא היה מי שקראו צבאות, עד שבאתה חנה ואמרה, ה' צבאות, אם ראה תראה בעני אמתך כו', ונתת לאמתך זרע אנשים כו'. ונבואת שמואל התחיל בשם צבאות, כמו שכתוב, כה אמר ה' צבאות פקד פקדתי כו'. ובתורה, לא נזכר שם צבאות, כי אם צבאות הוי"ה כו', ושם צבאות הוא חול. ופירוש צבאות הוי"ה, שטפל ובטל לשם הוי"ה, אבל לא בחינת יחוד כו'. אבל הוי"ה צבאות, הוא קדש, משבע שמות שאינן נמחקין כו'. והענין, כי צבאות הוא לשון חיילות, שהם נשמות ומלאכים, כמאמר, אות הוא בצבא דיליה כו', והוא ענין הוי"ה צבאות, המשכת בחינת הוי"ה דאצילות, גם בצבאות, נשמות ומלאכים דבריאה יצירה עשיה, בבחינת יחוד, שזהו על ידי הנביאים, שתקנו הכלים דבריאה יצירה עשיה, שיהיו כלים לאור האצילות כו'.

וזהו דאיתא בקבלה, התפוח, בגימטריא צבאות, ולכאורה, מה שייכות זה לזה. אך הענין, כי תפוח, הוא מדרגה גבוהה. במדרש, על פסוק כתפוח בעצי היער כו', תפוח, זה הקדוש ברוך הוא. עצי היער, אלו המלאכים כו'. ובזהר איתא, שתיקון השביעי, הוא הארת תרין תפוחין כו'. י"ג מדות הרחמים, נקרא י"ג תקוני דיקנא, שערות הזקן, על דרך משל, שהם בחינת צמצומים. ותיקון השביעי, ואמת, הוא בחינת הארת פנים למעלה, והוא ענין תרין תפוחין באדם, תרין לְחַיִּים, מקום פנוי משערות כו'. וזהו התפוח, בגימטריא צבאות, ששרש ענין צבאות, שהוא ההמשכה למטה, בבריאה יצירה עשיה, נמשך מבחינת התפוח, שהוא מדרגה עליונה מאד נעלה, שלמעלה מהשתלשלות. ומשם נמשך הכח, להיות המשכת אצילות, בבריאה יצירה עשיה. כל זה, ענין שמואל בקוראי שמו כו', שהוא מדה בינונית, בחינת חד בינוני, קו האמצעי, ששרשו למעלה מעלה. ועל כן, המשיך התורה בכללות ישראל, כי שופטים היו שופט לכל שבט ושבט, כמו שכתוב שופטים ושופטים תתן לך כו' לשבטיך כו'. וברמב"ם, שממנין שופט לכל שבט ושבט ולכל עיר כו'. אבל בשמואל, כתיב, ויהי דבר שמואל אל כל ישראל כו', היה רודה מדין עד באר שבע כו'. ובזה יובן מאמר רז"ל, על פסוק ונתת לאמתך זרע אנשים. זרע שמובלע בין אנשים, לא אריך ולא גויץ כו'. אריך, בחינת חד אריך כו'. גויץ, בחינת חד קציר כו'. ושמואל היה בחינת חד בינוני. וזהו שפירש רש"י, מדה בינונית, מדתו של שמואל הרמתי כו'.

ה) ועתה יש להבין ענין שלי שלי שלך, שהוא מדה בינונית. ענין שלי שלי ושליך שלך, הוא המשכת הקוין בקדושה. וזהו שכתוב, לא תשיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים בנחלתך כו'. וברמב"ם, שהלאו דהשגת גבול בקרקע, הוא רק בארץ ישראל. אבל בחוץ לארץ, אם הוא בפרהסיא, הוא גזלה. ואם בצנעא, הוא גניבה כו'. ובארץ ישראל, יש בזה לאו בפני עצמו דהשגת גבול, והיינו כי בארץ עליונה, מלכות דאצילות, יש בחינת גבולין דקדושה, שהם הקוין. וזהו אשר גבלו ראשונים, על דרך הסוד, הם האבות, שלהם ניתנה הארץ. וארץ ישראל, מכוון נגד ארץ עליונה, ועל כן, יש בה הגבולין גם כן כו'. והם תיקנו והמשיכו השלש קוין. כי מתחלה, והארץ היתה תהו כו', בחינת שני אלפים תהו כו'. ובתהו, נמחו כל הגבולים והתחומין, דכתיב השחית כל בשר את דרכו כו' מלאה הארץ חמס כו'. ולא נחתם גזר דינם, אלא על הגזל כו'. והאבות, שהוא התחלת התורה והתיקון, המשיכו הקוין, שהם הגבולין דקדושה. כי שלש אבות, הם שלש קוין, חסד גבורה תפארת דאצילות, והמשיכו כל זה גם במלכות, ובבחינת כנסת ישראל למטה כו'.

וזהו שכתוב, הנך יפה רעיתי כו', בחינת אהבה ויראה ורחמים. וכן, שלש דברים, תורה ועבודה וגמילות חסדים. אברהם איש החסד, תיקון עמוד דגמילות חסדים.

ויצחק, בחינת עבודה וקרבן. ויעקב, בחינת תורה, ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל כו'. וזהו מקדש אדני כוננו ידיך. מקדש, הוא בנשמות ישראל גופא, כמו שכתוב, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם כו'. כוננו ידיך, הם שלש ידות, יד הגדולה יד החזקה יד הרמה כו', שהם חסד גבורה תפארת כו'. ותחלה צריך להיות התיקון בשני הקוין, ואחר כך, נמשך קו האמצעי, כמו שכתוב, והקמות את המשכן כמשפט כו'. ובירושלמי, וכי יש משפט לעצים, אלא צלע שראוי לינתן בצפון, ינתן בצפון. הראוי לדרום, ינתן בדרום כו'. והיינו כי זהו ענין המשפט, בחינת סדר ותיקון, שכל אחד יהיה על מקומו כו'. צפון, קו שמאל. ודרום, קו ימין. וצריך להיות כל אחד במקומו כו'. ואחר כך, היה בריח התיכון בתוך הקרשים, המבריח מן הקצה אל הקצה כו', שהוא קו האמצעי. וכן באבות, היה תחלה אברהם ויצחק, שני קוין, ואחר כך יעקב. וזהו כללות כל המצות. שלי שלי, מרמז על כללות המצות עשה. ושליך שלך, מרמז על כללות הלא תעשה כו'.

והענין, כי שלי שלי, הוא כללות המצות שניתנו בשלי דוקא, ולא בשל אחרים. כי ירדת הנשמה בגוף, הוא כדי לברר הגוף ונפש הבהמית, וכן יש בירורים שבעולם ושנה כו'. ועל כן, כל הקנינים של האדם, שקנה בהיתר, נקרא מקנהו וקנינו כו', שיש להם שייכות לנפש האדם, שצריך לברר הניצוצי קדושה שבהם, על ידי מעשה המצות שמקיים בהם, וכדאיתא במדרש, אין לך דבר שלא נתן בו הקדוש ברוך הוא מצות. יצא לחרוש, לא תחרוש בשור וחמור כו'. לזרוע, לא תזרע כלאים כו'. לקצור, לא תכלה פאת שדך כו'. לש, ראשית עריסותיכם חלה כו'. ועל כן, צריך לחבב את שלו, וכמאמר רז"ל, יעקב חזר על פכין קטנים כו'. ואמרו רז"ל, צדיקים, חביבים עליהם ממנו, יותר מגופם, לפי שאין פושטין ידיהם בגזל כו'. והעיקר, מפני הניצוצי קדושה שבהם, ששייך לנפשו, שצריך לברר אותם, וזהו שלי שלי כו', שקיום המצות הוא דוקא בשלי, דבעינן משלכם, שכל המצות הם במזון, ולבוש, בית כו'.

והנה במזון, נתבאר לעיל, שדוקא בשלו. אבל בשל אחרים, הרי זה מצוה הבא בעבירה. והתורם משל חבירו, אין תרומתו תרומה כו'. ולבוש טלית שאולה, פטור מן הציצית כו'. ובית חבירו, פטור מן המזוזה כו'. וזהו שלי שלי. וראיה על זה, משביתת בהמתו בשבת, שהוא מן התורה כו'. ולכאורה, אין זה מובן, מה שייכות קדושת שבת על הבהמה, הלא גם נכרי אינו שייך לשבת, כמו שכתוב, ביני ובין בני ישראל אות היא כו'. וגוי ששבת, חייב מיתה כו'. אך כיון שהבהמה של ישראל, יש בה ניצוצי קדושה ששייך לו, ועל כן, הלא תעשה, שייך בזה קדושת שבת כו'. כל זה הוא ענין שלי שלי, שהוא שרש ענין המצות עשה.

ושלך שלך, הוא כללות ענין הלא תעשה. כי כשם שצריך לחבב את שלו, כמו כן צריך להרחיק את שלך כו', ובזה נכלל כללות האיסורים שבתורה. דהנה, דיני ממונות, בוודאי הוא הרחקה משלך, גזילה גניבה אונאה כו'. וגם אבן העזר, עריות, בכלל הרחקה משלך כו', לא תחמוד אשת רעך כו', כי זה כוס אחד לכולנו. הכוונה, כוס אחד לכולנו כו', כוס, הוא ענין עריות, כמאמר, לא ישתה בכוס זה, ויתן דעתו בכוס אחרת כו'. וכתוב, כי יתן בכוס עינו ותהלך במישרים. מאמר רז"ל, עריות, כולן דומין עליו כמישור כו'. נמצא, ענין כוס אחד לכולנו, הוא היפוך מענין שלי שלי ושלך שלך כו'. ועל פסוק מה טובו אהליך כו', אמרו רז"ל, שראה, שאין פתחיהן מכוון זה נגד זה כו', משום היזק ראייה כו', שהוא ענין זה נהנה וזה חסר כו', שהגוף נהנה בראייה כו', והנשמה חסר מזה כו'. וכן דינים מאורח חיים, יש בכלל שלך שלך, כמו מאמר רז"ל, הנהנה מעולם הזה בלא ברכה, כאילו גוזל להקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל כו'. ובגמרא, כתיב, לה' הארץ כו', וכתוב, והארץ נתן לבני אדם כו'. כאן, קודם ברכה. כאן, לאחר ברכה כו'.

נמצא, כללות ענין הלא תעשה, הוא בכלל שלך שלך כו', וזהו תיקון הקוין שבקדושה. וזהו האומר שלי שלי שלך שלך, זהו מדה בינונית, היינו שהתחלקות הקוין, נמשך מבחינת קו האמצעי. כי דעת, נחלק לחסד וגבורה. שהתחלקות הקוין, חסד וגבורה, נמשך מהדעת. וגם אחר כך, נמשך בהם היחוד והתכללות מבחינת קו האמצעי. וזהו דעת לשון הבדלה, כמאמר הבדלה בחונן הדעת כו', ודעת לשון יחוד, והאדם ידע כו'. ושניהם אמת. כי תחלה, צריך להיות ההבדלה והתחלקות על ידי הדעת, ועל כן יכול להיות בזה היחוד והתכללות. וזהו התורה נדרשת בכלל ובפרט וכלל. תחלה, צריך להיות ידיעת הכלל כולו, ואחר כך ידיעת הפרטים, להבדיל ולחלק הסברות, שהוא ענין חילוקי דרבנן, כח הדעת וההבדלה. ואחר כך, כלל השני, ידיעת כל הענין בכללו באופן אחד כו'. וכמו במעשה בראשית. תחלה, ויבדל בין האור. ועל ידי ההבדלה, נעשה אחר כך, ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, יחוד מדת יום במדת לילה כו'.

וזהו שענין שלי שלי כו', שהוא מדה בינונית, שזה נמשך מקו האמצעי. ואחר כך, נעשה היחוד והתכללות על ידי קו האמצעי כו'. ובזה יובן מה שכתוב לפעמים משפט, ואחר כך צדקה, כמו משפט וצדקה ביעקב כו', ושפטו העם משפט צדק כו'. ולפעמים, כתיב בהיפך, תחלה צדק, ואחר כך משפט, כמו צדק ומשפט מכון כסאך כו', לעשות צדקה ומשפט כו'. והענין, כי צדק הוא דין, בחינת ההתחלקות בכל דבר, להיות צודק, כענין הין צדק איפת צדק כו'. ומשפט, הוא רחמי, קו האמצעי. ועל כן, תתלה נמשך ענין הצדק מבחינת משפט, כנזכר לעיל, שהתחלקות היא מהדעת. ואחר כך נעשה מצדק משפט, שנמשך כח היחוד והתכללות.

ובעבודה, כאשר תחלה הוא בחינת שלי שלי ושליך שלך, אחר כך יש בזה מצות צדקה וגמילות חסדים, שהוא ההתכללות ויחוד כו'. וכמו כן כתיב, את הכל עשה יפה בעתו, ואמרו רז"ל, שיפה לכל אחד אומנתו בפניו כו', שיש אומנות משובחים, ויש אומנות גרועים, כמו בורסקי כו'. ועם כל זה, יפה לכל אחד אומנותו. ופירש רש"י, שלא יחסר אומנות כו'. ועל פסוק, אשת רעהו לא טמא, שלא ירד לתוך אומנות חברו כו', שכל זה בכלל שלי שלי ושליך שלך כו'. וממילא, יש בזה ענין הגמילות חסדים, והתכללות, שלא יחסר אומנות. שכל ענין האומנות, הוא בכלל גמילות חסדים, שאחד משלים לחבירו. וכמו מאמר רז"ל, כמה יגיעות יגע אדם הראשון כשצריך לאכול פת, חרש וזרע, קצר, ואני מוצא מן המוכן. וכמזן כן, כמה יגיעות יגע אדם הראשון כשצריך ללבוש בגד כו'. נמצא, ענין האומנות, הוא גמילות חסדים, שזה עושה אומנות זו, וזה אחרת כו'. וזהו דוקא כשכל אחד מחזיק בשלו, וכמאמר רז"ל, לא ישנה אדם מאומנות אבותיו כו'.

(ו) ועתה יובן מה שיש אומרים, זו מדת סדום, היינו כשהוא תכלית הדקדוק והצמצום, שלי שלי ושליך שלך, ואין שום התכללות לעולם, זהו מדת סדום, וזהו כופין על מדת סדום, גם כשזה נהנה וזה לא חסר כו', שהוא מניעת החסד לגמרי, אפילו כשלא חסר כו', שלא להיות שום התכללות, והוא ענין שנאת הבריות, שמוציא את האדם מן העולם כו'. והרמב"ם פירש, ששונא את כל הבריות. שחושב, שהכל שונאים אותו, ורוצים לקפח פרנסתו, וזהו מחלת הנפש כו'. וזה נמשך מצד שבירת הכלים דתהו, שנקרא בקבלה, שמיטת הפחד. ואיתא בעץ חיים, החכמה היה יראה לעלות אל הכתר, ולרדת אל הבינה כו'. וכן הבינה היתה יראה לעלות אל החכמה, ולרדת אל החסד כו'. אך זהו בקדושה, מפני תוקף הביטול לאלקות, לא היה יכול להיות התכללות, והוא מה שכתוב, מפני פחד הוי"ה והדר גאוונו כו'.

ובשבירת הכלים למטה, הוא ענין פחד שוא, שמתירא שלא יקפחו פרנסתו כו'. וכדאיתא בסנהדרין, בענין אנשי סדום, שאמרו, וכי מאחר שארץ, ממנה יצא לחם, ועפרות זהב לו, למה לנו עוברי דרכים, שאין באים אלינו אלא לחסרנו. בואו ונשכח דריסת דגל מארצנו כו'. ובאמת, אינו כן, שאין אדם נוגע במוכן לחבירו כו', וברבות הטובה, רבו אוכליה כו'. אבל מצד שבירת הכלים דתהו, שנמשך מזה ענין פירוד ושנאת הבריות, וגורם בדידות, להתרחק מבני האדם כו'. בקדושה, ענין בדה, הוא מדרגה גבוהה, כמו שכתוב, בדה עין יעקב, שהראיה שלו בבחינת אתה הוי"ה לבדך כו'. וכתוב ויותר יעקב לבדו. ובמדדש, כמו ונשגב הוי"ה לבדו כו'.

אבל בהיפוך, הוא כמו שכתוב, בדה ישב מחוץ למחנה כו', שזהו חוץ לגבול הקדושה. כי בקדושה, הוא מחנה ישראל, בחינת התכללות, כמו הדגלים כו'. ובהיפוך,



הוא בחינת בדידות ותכלית הפירוד כו'. והנה, שלי שלי ושליך שלך, גרוע יותר מענין שלי שלי ושליך שלי, שזהו רשע. אבל מדת סדום, גרוע יותר, כמו שכתוב, אנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד. רעים בממונם, וחטאים בגופם כו'. והענין, כי שלי שלי שלך שלי, הוא על כל פנים, איזה התכללות. וכמו מקרבין לו לאדם בשעת הנאתן כו', שעל כל פנים, בשעת הנאתן, מקרבין ועושים טובה כו'. וכן קליפת ישמעאל, דכתיב, ידו בכל ויד כל בו כו'. ידו בכל, תרגם אונקלס, איהו צריך לכלא, שמתנהג בפיזור ורוממות וצריך הרבה, ועל כן, נוטל את של אחרים כו'. ובאלופי ישמעאל, כתיב, בחצריהם ובטירותם כו', אך ממילא, יד כל בו, שמקבלים ממנו, על פי פשוט, שאומנין ובעלי מלאכות נהנין ממנו כו'.

אבל האומר שלי שלי ושליך שלך, הוא גרוע ביותר, שאין שום התכללות, שהוא אינו רוצה ליהנות מאחרים, ולא שיהנו אחרים מאתו, וזהו תכלית הפירוד כו', מצד שבירת הכלים דתהו כו'. כל זה הוא ענין מדת סדום, למנוע הטוב מזולתו, אפילו כשזה נהנה וזה לא חסר. והנה בישראל, גם כשחסר נתינת הצדקה לגמרי, אף שהוא ענין זה נהנה וזה חסר, הוא גם כן מדת סדום. וזהו דאיתא במדרש, רבי יוחנן פתר האי קרא בסדום ובישראל כו'. שמדת סדום שבישראל, היינו כשחסר נתינת הצדקה. כי בישראל, הצדקה הוא חובה, כי ישראל נקרא עם עני, כמו שכתוב, תפלה לעני. ופירש רש"י, ישראל הם עם עני כו', וזהו שכתוב, ואת עם עני תושיע כו', כי שרש נשמות ישראל בבחינת המלכות, שנקרא סיהרא, דלית ליה מגרמה כו'. וזהו ישראל מונין ללבנה כו'.

ועל כן, נתינת הצדקה, הוא חיוב על כל אחד, אפילו עני המתפרנס מן הצדקה, חייב ליתן צדקה. והצדקה, יותר חיוב מן גמילות חסדים, וכדאיתא ברמב"ם, שצדקה הוא חובה, וגמילות חסדים הוא הפלגת הטוב כו'. וזהו, שעל גמילות חסדים, אין הלכתא. מה שאין כן על צדקה כו'. ויש מצות עשה, ושני לא תעשה, לא תאמץ, ולא תקפוץ כו'. וזה שאמרו רז"ל, אין ישראל נגאלין אלא בזכות הצדקה כו', כי גאולה העתידה, שהוא ענין קיבוץ גליות, שהוא הקיבוץ של הניצוצות שנתפזרו כו', ועל ידי הצדקה, הוא עיקר בירור הניצוצי קדושה, יותר מגמילות חסדים. כי צדקה לעני, החשוב כמת, על ידי זה, בירור ותיקון מיתת המלכים דתהו כו'. וזהו שאמרו רז"ל, גדולה צדקה, שמקרבת את הרחוקים כו'.